

**ПРЕДЛОЖЕНИЕТО НА ВЕЛИКОТЪРНОВСКИЯ
УНИВЕРСИТЕТ ЗА УЧАСТИЕ НА ПРОФ. ИВАН ДУЙЧЕВ В
ИЗБОРА ЗА АКАДЕМИК ПО СРЕДНОВЕКОВНА ИСТОРИЯ
НА БЪЛГАРИЯ И ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА (1980 г.)**

Анка Игнатова

Великотърновският университет “Св. св. Кирил и Методий” се вписва в професионалната биография на акад. Иван Дуйчев по един значителен повод – издигане на кандидатурата му за академик по средновековна история на България и Югоизточна Европа. Съгласно чл. 41, ал. 1 на Устава на Българската академия на науките от 1973 г. кандидати за академици могат да предлагат научните съвети на всички научни организации в страната, които имат право да провеждат избори за хабилитирани научни работници и да приемат защиты, академичните съвети на висшите учебни заведения, както и централните ръководства на научните и творчески съюзи¹. Изглежда малко странно, че с предложението за избора на Иван Дуйчев за академик се ангажира единственият по онова време извънстоличен университет, в който той никога не е преподавал, а не Софийският университет, откъдето тръгва неговата професионална кариера. Истинската причина за това трудно може да бъде установена. Но върху някои факти можем да се замислим.

Съобщението на Президиума на БАН за обявяване на нови места за избиране на академици и член-кореспонденти по различни научни направления, сред които едно за академик по средновековна история на България и Югоизточна Европа, е публикувано в Държавен вестник на 30.V.1980 г. Срокът за представянето на предложенията с мотивиран доклад за постиженията на кандидата, съгласно чл. 41 на Устава на БАН, е два месеца след обнародването на обявлението. Шестнадесет

дни преди да изтече крайният срок – на 15.VII.1980 г., се провежда заседание на Академическия съвет на Великотърновския университет, чиито дневен ред се състои от една единствена точка – предложение пред Президиума на БАН за избиране на проф. Иван Дуйчев за академик².

Протоколът от заседанието, а така също докладът и предложението на Академическия съвет за издигане кандидатурата на проф. Дуйчев за академик са запазени в архивния фонд на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”, съхраняван в ТД “Държавен архив” – гр. Велико Търново, при това в два екземпляра: в архивна единица с протоколите от заседанията на Академическия съвет и приложените към тях материали³ и в самостоятелна архивна единица⁴.

Според протокола доклад с обстойно изложение на мотивите по предложението за избора на Дуйчев за академик по Средновековна българска история⁵ изнася тогавашният декан на Историческия факултет доцент (по-късно професор) Петър Тодоров. В биографичните бележки за Дуйчев не е пропуснат и този важен факт, че по време на специализацията си в Италия завършва през 1935 г. Школата по архивистика и палеография при Ватиканския архив с отличен успех и с титла “архивист-палеограф”. Посочени са чуждестранните академии на които кандидатът за академик е член, а също така отличията и наградите, получени у нас и в чужбина. Изброени са 46 европейски и американски градове, където е изнасял доклади и е чел лекции.

За научноизследователската дейност на проф. Дуйчев се казва, че “се отличава с изключителна продуктивност и разностранност, и с право може да бъде окачествена като своеобразен енциклопедизъм в проучванията на българското и славянско-византийското средновековие. Той е написал повече от 600 научни труда: монографии, студии, статии, рецензии, бележки и др., публикувани на български, френски, руски, италиански и други езици.”⁶ В доклада се посочват научните приноси на проф. Дуйчев при разработването на различни теми и заглавията на някои значими негови изследвания. На първо място са поставени проучванията му в областта на Българското средновековие – върху политическата и църковна история на българската държава за периода VII–XIV в., външнополитическите отношения на средновековната българска държава, историята на българските земи през XVI–

XVII в. След това са посочени приносите му в разработването на друга голяма тема, заемаща значително място в неговата научна дейност – славянският свят и Византия.

В доклада проф. Дуйчев е представен и като “вещ изследвач на старата българска и славянска литература”, на когото “дължим издирването, публикуването и тълкуването на редица литературни паметници на славянската древност”. За основа на солидните му изследвания се сочи “отличната му филологически подготовка, детайлното познаване на изворите и историографското състояние на разглежданите проблеми”⁷.

За научноизследователската дейност на Дуйчев по изкуствоведческите проблеми се казва, че са разработени с вещина и осведоменост и “дават възможност за цялостно и обхvatно навлизане в същността на българското средновековие, за осмислянето му не само откъм политически, но и откъм духовни стойности”⁸. Подобаващо място е отделено на особено ценните заслуги на Дуйчев в развитието на историческото изворознание, които са свързани основно с издирването и обнародването на редица неизвестни доскоро извори за българската история, съхранявани в чуждестранни архиви. Подчертава се, че “негова първа задача винаги е била да издири и популяризира новите документи за българската история, да ги превърне в първооснова за едно по-детайлно и същевременно синтетично навлизане в проблемите на българското средновековие”⁹.

В заключението на доклада се казва: “Огромното научно дело на И. Дуйчев с право го нарежда в редицата на изявените съвременни български историци. А широкото международно признание и завоеваният авторитет ни дават правото да го броим като един от известните медиевисти на съвременна Европа.”¹⁰

Изказванията по доклада не са вписани в протокола, а е посочено най-общо, че такива са направени от доц. Михаил Михайлов, проф. Ангел Давидов (ректор) и доц. Янка Николова (зам.-ректор), които подкрепят предложението, излагайки допълнителни аргументи.

Краткият протокол, състоящ се от една страница, завършва с това, че “с пълно единодушие членовете на Академическия съвет гласуваха да се направи предложение пред почитаемите членове на Президиума на БАН проф. Иван Дуйчев да бъде избран за академик”¹¹.

Оригиналните екземпляри на протокола от заседанието на Академическия съвет и на доклада с мотивите по предложението за издигане кандидатурата на проф. Иван Симеонов Дуйчев за академик са изпратени като приложения към предложението на Академическия съвет на ВТУ “Кирил и Методий” до Президиума на БАН. Съгласно текста на предложението (изх. №2389 от 17.IV.1980 г.) към него е била приложена и библиография. Екземпляр от нея не се открива в архивния фонд на Университета¹².

От обнародвания в Държавен вестник списък на редовно предложените кандидати за академици и член-кореспонденти по научни направления за обществено обсъждане е видно, че проф. Иван Симеонов Дуйчев е предложен за академик по средновековна история на България и Югоизточна Европа, освен от Академическия съвет на ВТУ “Кирил и Методий”, който е посочен на първо място, така също и от: Научния съвет на Института по балканистика, Научния съвет на Института по литература и Съюза на научните работници в България¹³.

Връзките на проф. Иван Дуйчев с Великотърновския университет, който го предлага за академик, са съвсем инцидентни. По спомени на негови съвременници през 70-те години на ХХ в. два или три пъти той е изнасял пред студенти отделни лекции по конкретни теми¹⁴. Запазени са документи, които свидетелстват за желанието на ръководството на университета да привлече видния български учен Иван Дуйчев като хоноруван преподавател. Още повече че в първите години на своето съществуване тогавашният Висш педагогически институт “Братя Кирил и Методий” (създаден през 1963 г.) изпитва остра нужда от кадри и същевременно има амбицията да се утвърди като престижно висше учебно заведение.

На заседание на Академическия съвет от 2.XI.1965 г. проф. Иван Дуйчев е предложен “за хоноруван професор по история на Византия”¹⁵. В подкрепа на предложението се изказват проф. Станчо Станчев (Ваклинов) и тогавашният ректор проф. Пеньо Русев. Първият изтъква широката известност на Дуйчев далеч зад границите на страната ни и обстоятелството, че много добре е запознат с изворите за историята на Византия. Вторият посочва, че той “ще бъде от полза и при проучване и издаване на средновековните книжовници работили в Търново”¹⁶. От гласувалите 11 души всички дават своето “да”, с което

Дуйчев е избран за хоноруван професор по история на Византия. Както става ясно от друг протокол от заседание на Академическия съвет от 6.II.1968 г. причината той да не се отзове на тази покана е тогавашният директор на Института по история, който не дава своето съгласие¹⁷.

В началото на 1968 г. Академическият съвет отново избира проф. Дуйчев за хоноруван преподавател, този път по средновековна българска история и историография. Предложението проф. Дуйчев да чете лекции по българска историография до Освобождението е направено от доц. Петър Горанов от името на катедрата по история. Интерес представлява изказването на проф. Станчо Станчев: “Проф. Дуйчев е виден български учен, който доскоро не беше формално професор, разбира се не по политически съображения. Буржоазен учен. Утвърден учен от международен мащаб. Смятам, че трябва да го изберем за хоноруван професор по средновековна българска история и историография”¹⁸. На това проф. Русев заявява: “Имам две възражения – днес проф. Дуйчев не е вече буржоазен учен, а работи вече по марксистко-ленински мироглед. По-рано го бяхме избрали, но директорът на Института не се съгласи и затова не е идвал”¹⁹. На последното проф. Станчев репликира, че е говорил с др. Христов (директор на Института по история) и той е съгласен Дуйчев да чете лекции във Великотърновския педагогически институт. Ако се съди по изказването на доц. Горанов идеята е професорът да бъде избран за преподавател по средновековна българска история, а да му се възложи да чете лекции по историография.

Съгласно протокол №77 от заседание на Академическия съвет от 16.IX.1968 г. проф. Иван Дуйчев за пореден път е избран “с пълно болшинство” за хоноруван професор по средновековна българска история и историография към катедра “Стара и средновековна история” със седмична заетост 5 часа²⁰. Тези часове също не са взети от професора. За това съдим от едно изказване на доц. Горанов пред Академическия съвет от началото на 1969 г., че не се водят занятия по историография и възлага на ръководителя на катедра “Стара и средновековна история” да осигури преподавател за втория семестър през учебната 1968/1969 г.²¹ Явно този въпрос остава нерешен и за следващата учебна година. В изходящия дневник за кореспонденцията на Факултета по история, запазен в Деканата на Историко-юридическия

факултет, е видно, че на 23.VII.1969 г. е изпратено писмо до проф. Дуйчев (София, ул. “Знаменосец” 18) “да даде съгласието се, че ще чете лекции през уч. 1969/1970 г.”²². Вероятно това не е било единственото писмо, което Университетът е изпратил до Дуйчев, но за съжаление няма запазена кореспонденция. В отчетен доклад за дейността на ВПИ „Братя Кирил и Методий” през учебната 1968/1969 г. и 1969/1970 г. се разкриват отчасти причините за неговото неотзоваване на поканите за хоноруван преподавател и се прави следната констатация: „Не успяхме да осигурим преподавател по историография, тъй като избраният единствен добър специалист по тази материя – проф. Ив. Дуйчев дълго време отсъстваше от страната или боледуваше, а след това отказа да идва”²³. Истинските причини за неговия отказ се надявам да узнаем, след десет години, когато личният фонд на акад. Дуйчев бъде изцяло достъпен за изследователите.

Представените няколко документа, запазени в архивния фонд на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”, достатъчно красноречиво свидетелстват за положителното отношение на великотърновската академична общност към Иван Дуйчев и за стремежа ѝ да привлече през втората половина на 60-години на ХХ в. като хоноруван преподавател този виден български учен с международна известност, утвърждавайки по този начин престижа на институцията. Израз на уважение и признание на неговите научни постижения Университетът засвидетелства и с изпратения поздравителен адрес по случай неговата 70-годишнина²⁴, както и с предложението за избирането му за академик от Президиума на БАН през 1980 г.

БЕЛЕЖКИ

¹ ДВ, бр. 38 от 15.V.1973 г.

² ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а. е. 22, л. 249; а. е. 76, л. 2.

³ Пак там, а. е. 22, л. 249–256

⁴ Пак там, а. е. 76, л. 1–8.

⁵ В предложението и в останалите документи научното направление по което се предлага Дуйчев за академик е изписано непълно: “Средновековна българска история”, вместо “Средновековна история на България и Югоизточна Европа”, както е в обявлението на Президиума на БАН в Държавен вестник.

⁶ ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 3, а. е. 22, л. 251; а. е. 76, л. 4.

⁷ Пак там, л. 253; л. 6.

⁸ Пак там, л. 254; л. 7.

⁹ Пак там.

¹⁰ Пак там, л. 255; л. 8.

¹¹ Пак там, л. 249; л. 2.

¹² Проф. Петър Тодоров, който е изготвил библиографията на проф. Иван Дуйчев, съхранява екземпляр от нея в личния си архив.

¹³ ДВ, бр. 67 от 26.VIII.1980 г.

¹⁴ Писмени свидетелства в подкрепа на тази информация не се откриват, включително и в наличните в Университетска библиотека броеве на изданията през периода вестник “Наука и труд” на Великотърновския университет. Това не изключва възможността такава да се съдържа в някои от липсващите броеве.

¹⁵ ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 1, а. е. 3, л. 110.

¹⁶ Пак там, л. 110-111.

¹⁷ Пак там, а. е. 6, л. 7.

¹⁸ Пак там, л. 6.

¹⁹ Пак там.

²⁰ Пак там, л. 30.

²¹ Пак там, оп. 2, а. е. 12, л. 8.

²² Архив на ИЮФ при ВТУ, “Изходящ дневник на Факултет по история. зап.1969 г. –“, изх. № 52.

²³ ДА – В. Търново, ф. 1178, оп. 2, а. е. 11, л. 6.

²⁴ Пак там, оп. 3, а. е. 344, л. 21.